

Andersen, Øivind 2024: Homer.

En Odysseé gennem diktning og historie.

Oslo: Pax forlag. 320 s.

Anmeldt af Minna Skafte Jensen

Denne bog er en bedrift. Det lykkes Andersen inden for et overkommeligt antal sider at komme næsten hele vejen rundt om Iliaden og Odysseen og alle udenværkerne, både forskning og receptionshistorie. Oven i købet er bogen harmonisk, og man føler at det er en afbalanceret fremstilling man får af alle de forskellige emner.

Den indeholder følgende kapitler: Orientering til leseren – 1. Homer og historien om krigen ved Troja – 2. Iliaden. Vredesdiktet – 3. Odysseen. Hjemkomstdiktet – 4. Mennesket og maktene – 5. Mannen, sangeren, dikteren – 6. Språk, stil, komposisjon – 7. Fra sang til tekst – 8. Homer og historien – 9. Homer og krigen ved Troja gennem tidene – Litteratur, kildehenvisninger, navneregister.

Som det fremgår af kapiteloverskrifterne indeholder bogen diskussion af næsten alt hvad man i årtusinderne har diskuteret om Homer i en stil der er informativ uden at være ubehageligt belærende. Indledningsvis får vi oplysninger om den homeriske tradition ud over Iliaden og Odysseen og om hvordan de to kendte digte passer ind i traditionen. Kapitel 2 og 3 rummer udførlige referater ledsaget af løbende kommentarer til hvad der fortæles og hvordan. På det grundlag kan de store forskningsmæssige problemkomplekser behandles: Gudernes rolle og eposets på mange måder ejendommelige fremstilling af religionen, digterens/digternes individualitet og det homeriske kunstsprog hvori forskellige historiske lag af græsk fungerer som en enhed. Det leder frem til behandling af det spørgsmål der især har optaget sindene det sidste halve århundrede: forholdet mellem mundtlighed og skriftlighed. I betragtning af hvor højt bølgerne har gået blandt forskerne, er det en imponerende klar og detaljeret redegørelse Andersen giver for hvordan iagttagelser af sprog og stil har ført til komparative undersøgelser af eposgenren på tværs af tid og rum. I kapitlet om Homer og historien diskuteres det hvordan det vi læser i Iliaden og Odysseen passer sammen med det arkæologien viser. Til sidst føres vi gennem digtenes virkningshistorie fra Herodot og Platon frem til nutiden.

Blandt bogens mange kvaliteter finder jeg særlig grund til at fremhæve følgende:

For det første er billederne udvalgt så de belyser teksten perfekt. Ekstra fornemt er det at den tidlige overlevering illustreres med papyri der findes i Norge, og at fotografierne er så tydelige at man med forfatterens hjælp kan læse hvad der står.

Dernæst gøres der løbende rede for de mange græsk-funderede termer der optræder undervejs, fx s. 175, hvor det omtales at der allerede i oldtiden var forskere der anså Iliaden og Odysseen for komponeret af to forskellige digtere. "Den græske betegnelsen på disse "separatistene" var *khizontes* (fra verbet *khorizein*), "adskille"; vi gjenfinder ordet i vårt "horisont", som skiller hav og Himmel." Tilsvarende om epos, epithet, scholion osv.

Det er også en udmærket ide at der forud for referatet af Iliaden er et afsnit om "kamp og død", fordi nutidige læsere har en tendens til at se lidt bort fra de mange beskrivelser af blodsudgydelser. Krigsscenerne har haft en helt anden tiltrækning for de oprindelige tilhørere, må man formode, og jeg er enig med Andersen i at det ville være at "forfuske" Homer ikke at have dem højt i bevidstheden.

Særlig betaget er jeg af det afsluttende kapitel om receptionen, der bringer os vidt omkring. Det er sympatisk at forfattere som Dion fra Prusa, Pseudo-Longinos og Quintilian får lov til at få en smule individualitet, og specielt allegoresen er tankevækkende beskrevet.

Den kritik jeg selvfølgelig også har, gælder især udeladelser. Alvorligst er det at Andersen har valgt ikke at føje noter til sin tekst, men nøjes med bogliste og kildehenvisninger. Bogen vil jo bl.a. blive brugt af fagstuderende, og de kunne have haft god brug for at blive hjulpet ind i den vidt forgrenede labyrint Homerforskningen udgør.

Der er også emner og navne jeg savner, først og fremmest Antoine Meillet og Pierre Chantraine, hvis udforskning af Homers sprog og metrik sammen med Milman Parry's arbejder var det der gav Homerlæsere mulighed for at forstå hvordan det homeriske sprog fungerer.

I de sidste årtier er forskningen blevet beriget med en række betydningsfulde grundbøger, først og fremmest nye udgaver (ved Helmut van Thiel og Martin West), men også værker som Lexikon des frühgriechischen Epos, store, grundige kommentarer, flere companions og multitekstprojektet hos Center for Homeric Studies. Det

kunne have været rimeligt i det mindste at nævne dem, så udenforstående ikke tror at Homerforskere bare giver sig af med at ride deres personlige kæpheste.

Derudover er den litterære analyse stedmoderligt behandlet. Irene de Jong er nævnt for sin kommentar til Odysseen, men hendes hovedværk om Iliaden fra 1987, der betød et gennembrud for narratologien i Homerstudierne, er ikke med.¹ Tilsvarende er Barbara Graziosis lille indføring i Homerstudierne med, men ikke hendes vigtigste arbejde, den originale og charmerende bog om personen Homer, som han fremstilles i de antikke biografier.² Der er stadig litteratur der kommer med nye, spændende læsninger af Iliaden og Odysseen, fx David Elmer³ og Thomas Myers,⁴ og “new materialism” er repræsenteret af en dejlig bog af Amy Lather.⁵ Hun er også karakteristisk for en interessant ny tendens til at læse de homeriske digte i samme åndedrag som det attiske drama.

Styrende for Andersens til- og fravalg ser ud til at have været hvordan Homer i betydningen digteren af Iliaden og Odysseen udmærker sig frem for andre repræsentanter for traditionen.⁶ Det får bogen til at virke en smule gammeldags, for det er jo det gode gamle “det homeriske ved Homer” som de store tyskere dyrkede op gennem det 20. århundrede, og som er dømt til at forblive gætteeri, fordi vi kun kender andre homeriske eposer fragmentarisk. Canadieren Jonathan Burgess er ganske vist nået langt med at få de forskellige oplysninger om denne tabte poesi til at give mening, og han er nævnt. Men selv han kan ikke ændre ved at det bevarede materiale er meget spinkelt.

I sig selv er det misvisende – om end udbredt! – at bruge navnet Homer til at betegne digteren af Iliaden og Odysseen til forskel fra andre homeriske digte. I de tidligste kilder er Homer betegnelse for den tænkte digter af den episke tradition i langt bredere forstand; det er først i løbet af det 4. årh. f.Kr. at det efterhånden fik den betydning det derefter har beholdt op gennem tiden.

1. de Jong, Irene J.F. 1987.

2. Graziosi, B. 2002.

3. Elmer, D.F. 2013.

4. Myers T. 2019.

5. Lather, A. 2021.

6. 28-29.

På s. 221 har jeg fundet en regulær fejl. Der citerer Andersen Platons Sokrates for at sige om Panathenæerfesten at tyrannen Hipparchos “organiserte resitasjoner som ble fordelt på tjuefire rapsoder for hvert dikt”; men hos Platon sættes der ikke noget tal på rapsoderne. Det kunne lyde som en uvæsentlig detalje, men er det ikke. Havde Platon hævdet at der var 24 rapsoder der optrådte, ville det have betydet at det der blev reciteret ved de store Panathenæerfester, var Iliaden og Odysseen. Der er mange grunde til at det er meget svært at forestille sig at hele Iliaden og Odysseen blev opført ved festerne, og det er da heller ikke det der står hos Platon, men kun at rapsoder skulle opføre τὰ Ὁμήρου ἔπη, Homers vers. Jeg mener man her skal forstå navnet Homer i dets oprindelige betydning, og jeg har argumenteret andetsteds for hvad jeg tror det er Sokrates siger.⁷ I det hele taget er der forskellige kerneemner hvor jeg er fundamentalt uenig i Andersens synspunkter.

Det ændrer ikke ved at Øivind Andersen har skrevet en imponerende bog. Indledningsvis bliver læseren mindet om at emnet er enestående: “*Iliaden og Odysseen* er de to eldste diktverkene i gresk og europeisk litteratur og grunntekstene i den vestlige verdenslitteraturen. ... I vårt perspektiv, sett på 2700 års avstand, dukker *Iliaden og Odysseen* brått opp som av et tåkehav. De rager opp lik to mastefuruer blant lyng og mose. Ingen over, ingen ved siden.”⁸

Bogen er informationstæt og alligevel læselig og underholdende. Alle de kendte og eventyrlige træk er med, som Paris’ dom, den trojanske hest, den enøjede kyklop, heksen Kirke og rejsen til dødsriget, men Andersen har også sans for de eventyrlige sider af Homerforskningen, som Schliemanns udgravninger, nærøstlige paralleller – den hettitiske Kumarbi og den akkadiske Gilgamesh – kileskrift og Linear B, vasebilleder, papyri og håndskrifter, og bogen slutter med det smukke digt af Konstantin Kavafis om rejsen til Ithaka.

Jeg tror Andersens bog bliver standardværket om Homer i Skandinavien for generationer fremover, og det fortjener den. Det glæder mig at tænke på at mange læsere hermed får en gedigen bog i hænderne, der ud over solid lærdom også formidler en betagethed af disse utrolige digte.

7. Pl. *Hipparch*. 228 b-c, Jensen (2011) 167-74, Jensen (2017).

8. 16-17.

Bibliografi

- de Jong, Irene J.F. 1987. *Narrators and Focalizers. The Presentation of the Story in the Iliad*. Amsterdam.
- Elmer, D.F. 2013. *The Poetics of Consent. Collective Decision Making and the Iliad*. Baltimore.
- Graziosi, B. 2002. *Inventing Homer. The Early Reception of Epic*. Cambridge.
- Jensen, M.S. 2011. *Writing Homer. A Study Based on Results from Modern Fieldwork*. København.
- Jensen, M.S. 2017. "The challenge of oral epic to Homeric scholarship" i Ben-Amos, D. (ed.): *The Challenge of Folklore. Humanities* 6, 97. <http://www.mdpi.com/2076-0787/6/4/97/pdf>. Besøgt 2.9.24.
- Lather, A. 2021. *Materiality and Aesthetics in Archaic and Classical Greek Poetry. Ancient Cultures, New Materialisms*. Edinburgh.
- Myers T. 2019. *Homer's Divine Audience. The Iliad's Reception on Mount Olympus*. Oxford.
- The Homer Multitext project*. Texts of the *Iliad* and *scholia* of the Venetus A manuscript. Besøgt 2.9.24.